

EBÜ ZÜBEYD et-TÂİ

Eski kaynakların çoğu Ebü Zübeyd'in hıristiyan olarak öldüğünü kaydetmekte, fakat Taberî, Hz. Osman devrinde Velîd b. Ukbe'nin yanında İslâmiyet'i kabul ettiğini ve iyi bir müslüman olduğunu belirtmektedir (*Târîh*, IV, 273). Ayrıca Nûrî Hammûdî el-Kaysî, Ebü Zübeyd'in bazı kasidelerinde samimi bir müslüman ve İslâm'ın savunucusu olarak görüldüğünü, diğer hıristiyan şairlerin aksine onun şiirlerinde hıristiyanlığı destekleyecek unsurların bulunmadığını söyler (*Şu'arâ'ü İslâmiyyûn*, s. 567-568).

150 yıl yaşadığı rivayet edilen (Yâkût, X, 191) Ebü Zübeyd, 62 (681-82) yılı civarında Kûfe'de veya Rakka'da ölmüştür.

Ebü Zübeyd'in methiye, mersiye, hicviye, hamâse vb. türlerde şiirleri vardır. Câhiliye devrinde Münzirîler'le Gassânîler'e methiyeler yazmış, dostu Velîd b. Ukbe'yi şiirlerinde övmüştür. Hz. Osman ve Hz. Ali'nin ölümleri üzerine de mersiyeler söylemiştir. Şiirlerinin büyük çoğunluğu aslan tasvirine dairdir. Ebü Zübeyd'in şiirlerinin en önemli özelliği, uzun süre Câhiliye döneminde yaşamış olmasına rağmen eskileri taklide yönelmesidir. Ayrıca maddî kazanç kaygısıyla şiir söylememiştir. Şiirlerinin dilciler tarafından çeşitli konularda delil olarak kabul edilmesi Ebü Zübeyd'in önemli bir şair olduğunu göstermektedir. İbn Selâm el-Cumahî onu İslâmî dönem şairlerinin beşinci tabakasında zikreder.

Luvîs Seyho, Ebü Zübeyd'in çeşitli edebiyat ve antoloji kitaplarındaki bir kısım şiirlerini *Şu'arâ'ü'n-Naşrâniyye*'de topladığı gibi (II, 65-91) Nûrî Hammûdî el-Kaysî de *Şi'ru Ebî Zübeyd et-Tâ'î* (Bağdad 1967) adıyla bir çalışma yapmış, ayrıca *Şu'arâ'ü İslâmiyyûn* adlı eserinde ona geniş yer vermiştir (s. 557-674).

BİBLİYOGRAFYA :

Cumahî, *Fuḥûlû's-şu'arâ'*, II, 593; İbn Kuteybe, *eş-Şi'r ve's-şu'arâ'*, I, 301-304; Ebü'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eğânî*, V, 133, 140; XII, 127-139; Taberî, *Târîh* (Ebü'l-Fazl), IV, 273-274; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, IV, 321-324; Yâkût, *Mu'cem*, X, 191-209; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, III, 50-51; İbn Manzûr, *Muhtaşaru Târîhi Dimaşk*, VI, 267-272; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 72; L. Seyho, *Şu'arâ'ü'n-Naşrâniyye*, Beyrut 1980, II, 65-91; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), II, 174; VII, 293; Sezgin, *GAS*, II, 161-162; Ömer Feruh, *Târîhu'l-edeb*, I, 295-297; Afif Abdurrahman, *Mu'cemü şu'arâ'ü'l-câhiliyyîn ve'l-muḥadramîn*, Riyad 1983, s. 89; Nûri Hammûdî el-Kaysî, *Şu'arâ'ü İslâmiyyûn*, Beyrut 1984, s. 557-674; Blachère, *Târîhu'l-edeb*, s. 360-361.

RAHMİ ER

EBÜ ZÜEYB el-HÜZELÎ

(أبو ذؤيب الهذلي)

Ebü Züeyb Huveylid b. Hâlid
b. Muharris el-Hüzeli
(ö. 28/648-49)

Şair sahabî.

9 (630) yılında kabilesiyle birlikte İslâmiyet'i kabul etti. Çölde hayatını sürdürürken Hz. Peygamber'in hasta olduğunu haber aldı. Medine'ye vardığında Resûl-i Ekrem'in henüz vefat etmiş olduğunu öğrendi. Müslümanların ileri gelenleri Sakîfetü Benî Saîde'de toplanmışlardı, Ebü Züeyb de oraya gitti. Hz. Ebü Bekir'in ve Ömer'in konuşmalarını dinledi, Ebü Bekir'e biat edilmesi olayına şahit oldu. Hz. Peygamber'in cenaze namazına ve definine katıldıktan sonra çöle döndü. Hz. Ömer'in kendisine Allah yolunda cihadı tavsiye etmesi üzerine Mısır ve Kuzey Afrika'nın fethine katıldı. Hz. Osman zamanında 26 (646-47) yılında Abdullah b. Sa'd b. Ebü Serh kumandasında yapılan Afrika seferinde bulundu. Bir fetih haberini Hz. Osman'a bildirmek üzere Abdullah b. Zübeyr ile birlikte geri dönerken Mısır'da vefat etti. Cenazesini Abdullah b. Zübeyr defnetti. Oğlu ve yeğeniyle birlikte Bizans'a karşı yapılan seferlerden birinde öldüğü de rivayet edilir.

Sâide b. Cüeyye el-Hüzeli'nin râvisi olan Ebü Züeyb, Hüzeyl kabilesinin yetiştirdiği en iyi şairdir. Kasidede binek tasvirine yerine ilk defa yaban arısı tasvirine yer vermesi sebebiyle bir akımın öncüsü sayılmıştır. Şöhretini daha ziyade mersiyelerine borçlu olan Ebü Züeyb, ölümünden bir yıl önce Mısır'da çıkan bir veba salgınında beş oğlunu birden kaybetmesi üzerine ünlü "el-Ayniyye"sini meydana getirdi. Bu eser, Arap edebiyatı tarihinde en güzel mersiye örneklerinden biri olarak kabul edilmiştir. Ayrıca Hz. Peygamber'in vefatı üzerine söylediği mersiyesi de önemlidir. Ebü Züeyb'in diavani, Josef Hell tarafından Almanca çevirisiyle birlikte *Divân Ebî Zü'eyb - Der Dîwân des Abû Du'ayb* adıyla yayımlanmıştır (Hannover 1926).

Ebü Züeyb el-Hüzeli'ye dair Nûre Sâlih eş-Şemlân *Ebü Zü'eyb el-Hüzeli ḥayâtühü ve şî'ruhü* adıyla bir yüksek lisans tezi (Câmiatü Melik Suûd, Riyad 1400/1980), Nusret Abdurrahman *el-Vâkı' ve'l-üstûre fî şî'ri Ebî Zü'eyb el-Hüzeli el-Câhili* adlı bir çalışma (Amman 1985) yapmıştır. R. Jacobi'nin de *Der Is-*

lam'da "Die Anfänge der arabischen Gâzalpoesie: Abû Du'aib al-Hudâlî" adıyla bir araştırması yayımlanmıştır (LXI [1984], s. 218-250).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebü Zeyd el-Kureşî, *Cemhere* (Hâşimî), II, 683-697; Cumahî, *Fuḥûlû's-şu'arâ'*, I, 123, 130; İbn Kuteybe, *eş-Şi'r ve's-şu'arâ'*, II, 653-658; Ebü'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eğânî*, VI, 264-279; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdeba'*, XI, 83-89; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (Bennâ), II, 151; VI, 102-105; İbn Seyyidunnâs, *Minehu'l-midaḥ* (nşr. İffet Visâl Hamza), Dimaşk 1407/1987, s. 90-95; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), VII, 131-133; Mahmûd b. Muhammed el-Aynî, *Şerhu Şevâhidü'l-kubrâ* (Abdülkâdir el-Bağdâdî, *Ḥizânetü'l-edeb*, I, 422-423; V, 83-86; Brockelmann, *GAL*, I, 36-37; *Suppl.*, I, 71; Ronart, *CEAC*, s. 142; Sezgin, *GAS*, II, 255-256; Abdülvehhâb es-Sâbûnî, *Şu'arâ' ve devâvîn*, Beyrut 1978, s. 57, 58; Nusret Abdurrahman, *el-Vâkı' ve'l-üstûre fî şî'ri Ebî Zü'eyb el-Hüzeli el-Câhili*, Amman 1985; Von E. Braunlich, "Abû Duayb-Studien", *Isl.*, XVIII (1929), s. 1-23; R. Jacobi, "Die Anfänge der arabischen Gâzalpoesie: Abû Du'aib al-Hudâlî", a.e., LXI (1984), s. 218-250; A. Haffner, "Ebü Zü'eybülhüzeli", *IA*, IV, 65; G. E. von Grunebaum, "Abû Dhu'ayb al-Hudhali", *EI*² (Fr.), I, 118.

RAHMİ ER

EBÜ ZÜR'A ed-DİMAŞKÎ

(أبو زرعة الدمشقي)

Ebü Zür'a Abdurrahmân b. Amr
b. Abdillâh ed-Dimaşkî
(ö. 281/894)

Hadis hâfızı.

200 (815) yılından önce doğdu. Adnânoğulları'na mensup olan Nasr b. Muâviye'nin soyundan geldiği için Nasrî nisbesiyle de anılır. Velîd b. Müslim ve Süf-yân b. Uyeyne gibi muhaddislerden hadis rivayet etmiş olan babası, onu küçük yaşta itibaren Şam bölgesindeki âlimlerin hadis meclislerine götürdü. Bu sebeple Ebü Zür'a, o devirde Dimaşk ve çevresinde yaşayan veya herhangi bir vesile ile oraya gelen birçok muhaddisten hadis rivayet ederek erken yaşta ulema arasındaki seçkin yerini aldı. Hocası Ebü Müshir onun hadis bilgisine hayran kalmış, bir diğer hocası Ahmed b. Ebü'l-Havârî ona "şeyhü's-şebâb" (gençlerin hocası) diye iltifat etmiştir. Ebü Zür'a daha sonra Şam, Irak ve Hicaz bölgelerini dolaşarak Ebü Nuaym Fazl b. Dükeyn, Affân b. Müslim, Saîd b. Mansûr, Yahyâ b. Maîn, Ahmed b. Hanbel gibi hocalardan hadis tahsil etti ve hadis hâfızlarıyla müzakerelerde bulundu. Hadis konu-